UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární pedagogiky

Radomíra Ocelková

3. ročník – kombinované studium

obor: Učitelství pro mateřské školy

ODKAZ MARIE MONTESSORI A SOUČASNÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Petrová, Ph.D.

Olomouc

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a užila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 22. 6. 2010 .....

Děkuji Mgr. Jitce Petrové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, poskytování rad a velmi vstřícný přístup. Děkuji své rodině za podporu při studiu.

Obsah

Úvod……..……..……..**6**

1 Marie Montessori

1.1 Životopis…….....7

1.2 Pedocentrismus……..…….....11

2 Pojetí výchovy podle Marie Montessori……13

2.1 Hlavní myšlenky jejího díla……..….....13

3 Pedagogický systém Marie Montessori……17

3.1 Principy pedagogiky podle Marie Montessori…….....17

3.2 Metodika práce systému…… 19

3.2.1 Cvičení praktického života…….....19

3.2.2 Smyslový materiál…….....20

3.2.3 Metodika řeči…….....21

3.2.4 Metodika matematiky……...…….....21

3.2.5 Metodika kosmické výchovy……...…….....22

4 Alternativní školské systémy …….....23

4. 1 Historie alternativních škol v českých zemích…….....23

4. 2 Vlastnosti alternativních škol…….....24

4. 3 Funkce alternativních škol……24

4. 4 Typy alternativních škol……...……..25

4. 4. 1 Waldorfská škola…….……25

4. 4. 2 Montessoriovská škola…….……..26

4. 4. 3 Freinetovská škola…….……26

4. 4. 4 Jenská škola…….……...27

4. 4. 5 Daltonská škola…….……..27

4. 4. 6 Církevní a alternativní moderní školy…….....28

5 Mateřská škola a pedagogický odkaz Marie Montessori……....29

5. 1 Charakteristika současné mateřské školy…….....……30

5. 2 Charakteristika současné Montessori mateřské školy…….....…31

6 Pedagogika Marie Montessori v praxi…….32

6. 1 Cíl výzkumného šetření…….....……...……..32

6. 2 Metody výzkumného šetření a komparace zjištěných skutečností.....32

6. 3. Část praktická „DOTAZNÍK“…..……...……32

6. 3. 1 Charakteristika respondentů…….……....33

6. 3. 2. Analýza položek dotazníku…….……...38

6. 3. 3. Shrnutí…….…….…….52

Závěr…….....……53

Seznam použité literatury a pramenů ……..….55

Seznam příloh……...56

Anotace

Úvod

„Dějiny školství jsou vlastně neustálým dialogem i konfrontací mezi standartní alternativní školou. Po celá staletí lze sledovat pokusy o změny, o inovace, o alternativní řešení školy jako instituce.“ (Průcha, 2001, s. 27)

Hlavním cílem této bakalářské práce je charakterizovat život, práci a metody pedagogiky Marie Montessori a její výchovné vzdělávací praxe.

Pedocentricky orientované názory Marie Montessori vycházejí z kritiky stavu společnosti na konci 19. století. Tato pedagožka snažila nalézt praktická východiska z tehdejší kulturní krize evropské společnosti. (Šebestová, Švarcová, 1996, s. 1)

Další část se zabývá alternativním vzděláváním, jeho historií v kontextu se současným alternativním systém vzdělávání u nás. Jsou zde popsána specifika současného předškolního vzdělávání se zaměřením na předškolní vzdělávání v Montessori mateřské škole.

Na závěr se práce zabývá zcela zřejmým odkazem a vlivem Marie Montessori na současný vzdělávací systém.

Praktická část je tvořena výzkumným šetřením, jeho prezentací a výsledky zaměřenými na Montessori mateřskou školu. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, na základě jakých skutečností si rodiče vybrali mateřskou školu s Montessori pedagogickou koncepcí výchovy předškolního věku. Výzkumným pracovištěm se stala Mateřská škola Horka nad Moravou.

1 Maria Montessori

1.1 Životopis

Maria Montessori žila v letech 1870 – 1952. Byla všestrannou pedagožkou, lékařkou, filozofkou a vědkyní. Byla ženou, která na přelomu devatenáctého a dvacátého století, svými myšlenkami a postoji, změnila a ovlivnila názory tisíců lidí a to nejen odborníků, ale i laické veřejnosti.

Už za jejího života se jí dostalo řady ocenění. V roce 1949, 1950 byla za svou celoživotní, humanisticky orientovanou práci nominována na Nobelovu cenu a tu v roce 1950 obdržela. V Americe byla v roce 1950 označena jako nejpozoruhodnější žena první poloviny 20. století. Svými myšlenkami a idejemi dokázala ovlivnit pedagogy i laickou veřejnost z celého světa. Narodila se roku 1870 v italské Chiaravalle. Když jí bylo pět let, přestěhovala se celá rodina do Říma, kde studovala běžnou základní školu. Vzhledem k tomu, že byla nadaná na matematiku, pokračovala tedy studiem na technické škole pro chlapce. ((Šebestová, Švarcová, 1996, s. 6).

Později se zaměřila na biologii a medicínu. Studium medicíny bylo v tehdejší době přístupné jen mužům. Proto si Marie Montessori slyšením u samotného papeže vymohla studium na lékařské fakultě, kterou absolvovala, jako první žena v Itálii, roku 1896 po obhajobě práce z neuropatologie. Začala pracovat jako asistentka u mentálně postižených dětí na Univerzitní psychiatrické klinice v Římě. Velký vliv na ni mělo absolvování kurzů S. Sergiho na Filosofické fakultě pařížské Sorbonny. Tady se seznámila s metodou francouzského lékaře Jeana-Marc-Gaspard Itarda, učitele hluchoněmých, který pro jejich výchovu a výchovu mentálně retardovaných vyvinul senzorické tréninkové materiály.

V roce 1898 Maria Montessori na Pedagogickém kongresuv Turíně hájila stanovisko, že výchova retardovaných dětí je nejméně stejně užitečná, jako výchova dětí bez psychického zatížení. Zanedlouho poté ji římský ministr školství vybral, aby vedla školící kurzy „Výchovy retardovaných“ pro učitele. Následovalo zaměstnání v Londýně a Paříži a pozorování speciální výchovné

techniky. Dva roky práce s mentálně retardovanými dětmi pak považovala za svůj první skutečný diplom z pedagogiky. Docílila toho, že retardované děti četly i psaly, jako by postižené nebyly. Ve své praxi dále pokračovala jako dětská lékařka, zabývala se vzděláváním lékařů – pedagogů, vedla katedru antropologie na univerzitě v Římě. V roce 1908 opustila práci aktivní lékařky a věnovala se už jen pedagogické činnosti.

Dne 6. ledna 1907, otevřela v chudinské čtvrti v Římě Dům dětí (Casa dei bambini), určený dětem předškolního věku (3 až 6 let). (Průcha, 2001, s. 41) V něm byla zajištěna denní péče o děti rodičů, kteří museli pracovat. Začala pracovat s dětmi na základě svých dlouholetých zkušeností, použila školní materiál, který byl původně určen dětem retardovaným a sloužil k nácviku čtení, psaní a počítání. Jeho program založila na výsledcích svého pozorování, že malé děti se učí nejlépe v prostředí připomínajícím jejich domov, který je vybaven materiály odpovídajícími jejich vývoji. Získávají tak zkušenosti, které přispívají k poznání vlastních zájmů a rozvoji nezávislosti.

Dům dětí se brzy stal místem, které začali navštěvovat lidé z různých částí světa, odlišného vyznání a společenského postavení, nejvíce pak ze Spojených států amerických. Marie Montessori si ho pojmenovala pro sebe jako Mekku výchovy.

Tento typ zařízení pak byl dále otevřen i pro střední vrstvy a to na jejich zvláštní žádost a nakonec to bylo i zařízení pro děti z aristokratických rodin. Opět všechny tyto školy byly řízeny M. Montessori.

Do čtyř let pak byl pod jejím vedením otevřen kurz pro výcvik italských učitelů a po roce na základě iniciativy Američanů, byl zorganizován i mezinárodní kurz pro učitele z Evropy, Ameriky, Afriky a Indie. Do roka byla založena první asociace s názvem Opera Montessori, která šířila, metody její práce.

V této době Marie Montessori ukončila všechny své dosavadní aktivity a dalších čtyřicet let jejího života je pak ve znamení přednáškové a spisovatelské činnosti. Hlavní část jejího díla tvoří knihy, kde jsou popisována pozorování dětí a výklady jejich pedagogických přístupů. Publikovala v odborných časopisech a další knihy si získaly pozornost nejen

z řad pedagogů, ale i rodičů, což přispělo k její celosvětové popularitě a šíření jejich myšlenek. Její první kniha Metoda vědecké pedagogiky užitá ve výchově dětí v dětských domech s podtitulem Objevení dítěte byla vydaná v roce 1909. rzy došlo k jejímu přeložení do více než dvaceti jazyků. Druhou knihoupak byl titul Můj deník. V něm je popsáno jak používat didaktický materiál ve prospěch dítěte. Další kniha Manuale di pedagogica scientifica z roku 1921 byla přeložena také do češtiny a vyšla v roce 1926 pod názvem Příručka vědecké pedagogiky.

V roce 1922 byla Maria Montessori jmenována vládní inspektorkou italských škol.

Ústavy M. Montessori pak byly otvírány ve Švýcarsku, v roce 1913 jich bylo 163, ve Francii, v Anglii, v Holandsku, kde byla založena i první základní šestiletá škola. Následovala ji škola v Jeně v Německu a další zařízení v Jugoslávii a v USA. Byly to školy státní, soukromé nebo farní.

Měla možnost mít vlastní institut v USA. Místo toho však na dvacet let zakotvila v Barceloně i se svým synem a jeho rodinou. Otvírání velkého počtu mateřských škol v této zemi přerušila občanská válka a Frankův režim ji donutil z této země odejít. Její školy byly rušeny a knihy páleny. Tato situace nastala poté i v Německu a Itálii. Svými přednáškami upozorňovala na fakta, že špatná výchova může v konečném důsledku vést právě až k příčinám vzniku válek, nesnášenlivosti mezi lidmi a obhajovala demokratický systém výchovy a to byly hlavní důvody, pro které ji diktátorský režim zavrhoval. Své působení v Barceloně popsala v knize I bambini viventi nella Chiesa, vydané v roce 1922.

Nakonec v roce 1936 celá její rodina přesídlila do Holandska. Tam už pracovaly s metodou Marie Montessori dvě stovky škol. V letech 1939 až 1946 pobývala v Indii, kam se vydala podpořit a rozvinout montessoriovsky orientované hnutí, které tam už působilo. Bylo to v době druhé světové války, kdy byly v Evropě zrušeny některé školy a montessoriovské společnosti. I přes zhoršující se politickou situaci mezi první a druhou světovou válkou, v době zavírání a rušení škol, se její ideje rychle rozšířily do dalších částí

Evropy. Montessoriovské národní společnosti a školská zařízení byly otevřeny v Anglii, Belgii, Holandsku, Německu, Rakousku a Skandinávii.

Mezinárodní montessoriovskou společnost (Association Montessori Internationale – AMI) se sídlem původně v Berlíně, založila se svým synem Máriem. (Šebestová, Švarcová, 1996, s. 7) V roce 1945 došlo k přestěhování do Londýna a v současnosti senachází v Amsterodamu. Její hlavní činností je šířit myšlenky Marie Montessori, řízení národních sdružení a organizování vzdělávacích kurzů.

I poválečné období je ve znamení jejich přednáškových turné po Evropě a organizování mezinárodních Montessori – Kongresů.

Maria Montessori zemřela 6. 5. 1952 v Holandsku. Je tam i na vlastní přání pochovaná ve vesnici Nordwijk – aan – Zee. Bylo to těsně před jejím plánovaným odjezdem do Keni. Na náhrobku jsou vytesaná její slova:*"Prosím, milé děti, všechny Vy, které můžete, budujte se mnou mír mezi lidmi celého světa".*(Šebestová, Švarcová, 1996, s.8)

1.2 Pedocentrismus

Marie Montessori představitelkou reformní pedagogiky, což bylo pedagogické hnutí nové doby, označované jako pedocentrismus. Hnutí nové výchovy představovalo řadu dílčích směrů, a to například waldorfskou pedagogiku Rudolfa Steinera, jenský plán Petra Petersona, francouzskou moderní školu Celestina Freinaeta, ale i pedagogický systém Marie Montessori. (Šebestová, Švarcová s. 5)

Někdy je toto hnutí označováno jako „pedagogika zájmů“, protože jeho představitelé kladli důraz na činnosti děti vycházející z jejich zájmů a rozvoje schopností, s ohledem na individualitu každého jedince.

Hlavní společnou myšlenkou jednotlivých pedagogických přístupů byla odsuzování stávajícího školského systému, kdy děti byly při výuce pasivní, docházelo k mechanickému učení a převládala uniformita vyučování. Pedocentristé neuznávali jednotnou školu vyhovující všem dětem. Podle nich by měla výchova vycházet ze zájmu a zvídavosti dětí, má práci dítěte pouze organizovat. Cílem není příprava pro život, ale spíše provázení životem. V nejkrajnějším pedocentrismu byly odmítány jakékoliv perspektivní cíle výchovy, učební plány a osnovy, formování obsahu výuku do předmětů a hodin. Role učitele byla výrazně potlačována, nerespektovány zůstaly i metody a postupy, takže vyučovací proces se stal záležitostí intuice a inspirace učitele. Na základě kritiky systému školství byly vytyčeny nové směry výchovy a do centra pozornosti bylo postaveno dítě. (Zelinková, 1997, s.11)

Východiskem této reformní pedagogiky byl naturalismu, jehož představitelem byl J. J. Rousseau, L. N. Tolstoj a další. Byl filosofickým směrem, jehož vliv je zřejmý i v jiných vědách. Hlavní myšlenkou bylo, že člověk by měl žít v souladu s přírodou. Tím bylo myšleno vnější prostředí a také přirozené instinkty a potřeby člověka.

Metoda výchovy Marie Montessori je v tomto duchu koncipována. Podle ní se dítěti musí věnovat větší svoboda. Klade také důraz na potřebu

rozvoje smyslů, soběstačnosti, nezávislosti na druhých a respektování jeho potřeb. Její vědecká pedagogika je založena na svobodném výběru konkrétních činností a prostředí a na přirozených projevech dětí.

2 Pojetí výchovy podle Marie Montessori

Pedagogika Marie Montessori se zabývá rozvojem osobnosti člověka. Tvoří ucelený a propracovaný vzdělávací systém, který respektuje vývojová období dítěte, vychází z jeho potřeb, pomáhá rozvíjet schopnosti a vnímání sebe i okolí. Pomocí konkrétního výukového materiálu a vytvořením vhodného prostředí podporuje přirozený zájem dítěte, pomáhá mu zafixovat si správné pracovní návyky i vytvářet svůj vlastní úsudek. Postupuje se vždy od konkrétního k abstraktnímu. Pro jednotlivé kruhy se využívají speciálně vyvinuté pomůcky, které usnadňují pochopení nových jevů, ale také zásadní měrou přispívají k hlubšímu a trvalejšímu uchování nově nabytých zkušeností a vědomostí. Nejdůležitější hesla v Montessori metodě výuky a výchovy jsou bezpečnost, spolupráce, ohleduplnost, ticho, klid a láska.

2.1 Hlavní myšlenky Marie Montessori

Uváděné myšlenky jsou stěžejními a procházejí celou koncepcí její práce.

Pomoz mi, abych to dokázal sám

Tato prosba, s níž se malé dítě obrátilo na Marii Montessori, se stala hlavním krédem její pedagogiky. Úkolem dospělých je to, aby dítě vlastními silami a svým tempem získávalo nové vědomosti a dovednosti, vzrůstalo do světa, který ho obklopuje. Není dobré mu odstraňovat překážky za každou cenu. Dítě se tím osamostatňuje a seberealizuje. Jak uvádí V: Sajdová: "*Pokaždé, když dospělí poskytují dítěti nadbytečnou pomoc, nepřímo tlumí jeho vývoj. I pomáhat dítěti je třeba umět. Přílišná pomoc v sebeobsluze brzdí jeho vývoj, činí ho závislým na dospělých. Intenzivní předávání poznatků má tytéž následky. Pro dospělého je těžší sledovat neumělé pohyby dítěte, čekat na splnění úkolu, který by oni sami udělali mnohokrát rychleji. Tento přístup vyžaduje velkou trpělivost, která však přináší své ovoce*."(Zelinková, 1997, s. 20)

Ruka je nástrojem ducha, práce rukou je základem pro pochopení věcí, jevů, rozvoj myšlení a řeči

Během každého učení je nutné spojovat tělesné a duševní aktivity. Při osvojování nových poznatků je potřeba vycházet z konkrétního poznání a manipulace s věcmi.

Respektování senzitivních (citlivých) období

Základem této koncepce je edukační prostředí umožňující přirozený vývoj dítěte. Podle Marie Montessori se vnitřní potřeba „něčemu se učit“ odehrává v tzv. senzitivních fázích. Ty jsou zvláštní vnímavostí získávání určitých schopností, vyskytujících se v dětském věku. Dítěti umožňují získání určitých schopností. Trvají jen určitou dobu. A nemusí vůbec dojít k jejich využití. Člověk se nikdy jisté věci tak jednoduše nenaučí, jako v odpovídající citlivé fázi. Dospělý, tato období nesmí ovlivňovat. Může být jen pozorovatelem.

"Je jen jeden způsob pozorování: děti musí mít možnost vyjádřit se, a ukázat tak své potřeby a postoje, které by jinak zůstaly skryty nebo potlačeny v prostředí, jež nedovoluje chovat se spontánně. Pozorovatel musí mít přirozeně co pozorovat, a tak jako musí být vycvičen ve schopnosti vidět a rozpoznávat objektivní pravdu, musí také mít k dispozici děti umístěné v takovém prostředí, které jim umožní projevit jejich přirozené rysy." - (Montessori, 2001, s. 56)

Svobodná volba práce

Pedagog má za úkol vytvořit připravené prostředí a dítě se samo rozhodne, co bude dělat, jak a s kým. Svobodně volená činnost je základním výchovným prostředkem, vycházející z potřeb dítěte. Tím, že si dítě si svobodně volí činnost, učí se ovládat své jednání. Takto pojímaná svoboda musí být respektovaná už v předškolním věku. Později je už těžké měnit jeho návyky. Svoboda dítěte nespočívá v tom, že se chová tak, jak ho napadne! Svoboda má své hranice. Bez omezení a daných pravidel nemůže probíhat rozvoj osobnosti po stránce psychické a fyzické. Svoboda dítěte je samozřejmě chápána jako povinnost, ne anarchie. To znamená, že pokud se dítě pro něco rozhodne, je jeho povinností práci dokončit. *„ Projevem lidské svobody je spontánní aktivita, která je specifickým znakem člověka. Spontánní*

aktivita jako projev jedince je východiskem pedagogické práce. V jejím průběhu dochází k polarizaci pozornosti, která je základem vzdělání.“ Zelinková, 1997, s. 19).

Připravené prostředí

Místo ke hře a výuce by mělo být uspořádané tak, že je dítěti umožněna samostatná manipulace s předměty a pomůckami. S ohledem respektující jeho senzitivní období. A bez nutné pomoci ze strany pedagoga. Dítě se tím osamostatňuje a seberealizuje. Hlavním úkolem připraveného prostředí je v co největší míře učinit rostoucí dítě nezávislým na dospělých." Učitel nemá podle zásad této pedagogiky hodnotit negativně jakoukoliv činnost dítěte. Opakovaně mu má nabídnout tutéž činnost, aby si dokázalo samo povšimnout svého pochybení a opravit je.

Polarizace pozornosti

Podle Marie Montessori jde o fenomén polarizace pozornosti. Ten objevila při pozorování dětí při hře a práci. Jde o mimořádně silné a dlouhé soustředění na určitou činnost. Dítě je schopno soustředit se intenzivně a dlouhodobě na práci, která ho zaujme. Dochází při tom k vnitřnímu rozvoji dítěte a je základem učení. Tímto zásadním objevem ukázala jak podporovat přirozený vývoj dítěte. Z tohoto poznatku pak vycházela při formování své pedagogické teorie a nového způsobu výchovy dětí. Podle ní, je tento fenomén klíčem k celé pedagogice. Je důležité poznat cenné momenty koncentrace pozornosti, abychom je mohli využít při výuce. V tom jsou všichni psychologové zajedno. Existuje jediný způsob učení, a to vzbudit u žáka zájem, a tím navodit intenzivní koncentraci pozornosti.

Celostní učení

Do procesu učení se musí promítat vzájemné působení tělesné a duševní aktivity každého jedince. Duševní život, tedy myšlení, cítění, jednání, chtění, ovlivňuje pohyb. Ten na něj zpětně působí. Tato vzájemná interakce se promítá do procesu učení.

Dítě je tvůrcem sebe sama

Samotné dítě má nejvíce vliv na svůj vývoj, vlastní aktivitou si určuje způsoby a podněty ovlivňující jeho jednání, a tím utváření sebe sama. (Montessori, 1998, s. 71 – 75)

3 Pedagogický systém Marie Montessori

Připravené prostředí, ve kterém se dítě učí, vychází z vývojových potřeb, senzitivního období zájmu a soustředěné pozornosti dítěte, pomáhá dětem učit se kontrolovat vlastní práci. Role učitele je v nenápadném taktním vedení pomoci dětem, neporovnává individuální rozdíly vědomostí a dovedností mezi dětmi. Práce ve věkově smíšených skupinách učí děti komunikaci, empatii a ohleduplnosti. V roli pomocníků si děti ověřují a utužují své znalosti a dovednosti. Možností volby, při dodržení pravidel, se dítě učí samostatně rozhodovat a být odpovědné za své konání.

Vzdělávací koncepce umožňuje uplatňovat současné moderní trendy v oblasti vyučování, tedy skupinovou práci, projektové vyučování, globální výchovu. Systém výuky umožňuje rozvoj všem, tedy dětem s různorodou mírou talentu a pracovního tempa v jednotlivých oblastech vzdělávání. Podle vědeckých výzkumů v oblasti pedagogiky, je dokázané, že vzdělání není to, co dává učitel. Jde o přirozený proces, který si spontánně vytváří lidský jedinec. Nezíská se posloucháním slov, ale zkušenostmi s prostředím a překážkami. Učitelé mohou být jen nápomocni té velké práci, která se děje a stanou svědky rozvoje osobnosti a bude schopen jasné vize, aby mohl řídit formovat budoucnost lidské společnosti. (Montessori, 1998, s. 42 – 45)

3.1 Principy pedagogiky podle Marie Montessori

Princip věkové heterogenity

Pro tuto didaktickou koncepci je typickým znakem spojení optimálně tří věkových skupin. Mladší se učí od starších, starší děti rády učí mladší a starají se o ně. Cílem je, aby v těchto heterogenních třídách, vzniklo prostředí respektující individualitu každého jedince, který se dokáže na základě soužití a vzájemné spolupráce ve skupině, uplatnit.

Princip pohybu

Zajišťuje postupné zdokonalování pohybu jemné motoriky. Pohyb se používá i k rozvoji myšlení, učení a zapamatování si. Jednotlivé postupy

u pomůcek vytvořených Marií Montessori vedou ke zlepšení koncentrace, ke zkvalitnění koordinace ruky, oka a mysli.

Princip svobody a samostatnosti

Svoboda je základem nezávislé individuality. Jejím projevem je činnost, spontánní lidská aktivita. Je také základem pro samostatnost dítěte. Důležitá pro vývoj dítěte je svobodná volba činností a jednání.

Princip vedení

Pedagog dítě nenápadně vede a taktně mu pomáhá, v tom viděla Marie Montessori základ pro jeho postavení. Podporuje nezávislost dítěte, vede ho ke svobodné volbě, respektuje jeho senzitivní období. Neomezuje ho, ale v případě požádání mu poskytne pomoc. Usměrňuje přirozenou aktivitu dítěte v jeho procesu koncentrace. Při tom dodržuje zásadu, že vedení, je úkolem pedagoga a individuální cvičení je prací dítěte. Netrestá ani neodměňuje. Neboť podle této koncepce by se to minulo účinkem vzhledem k tomu, že malé děti si neuvědomují plně smysl takovéhoto jednání.

Princip sociální výchovy

V heterogenních skupinách mají děti možnost spolupracovat a komunikovat. Konflikty, mají děti řešit samy jen za předpokladu, že nejsou většího rozsahu. Právě tyto sociální konflikty rozvíjejí sociální dovednosti. Měly by vést k tomu, že se děti stanou zopovědné samy za sebe.

Práce s chybou

Dělat chyby je přirozené. Je to dobrá pomůcka k poznání toho, jak dalece zvládáme určité věci. Materiál Marie Montessori je koncipován tak, aby dítě na chybu přišlo samo. Tzv. kontrola chyb. Nikdy se chyby nepoužívá k zesměšnění dítěte nebo trestu. Je to prostředek k rozvoji a učení.

Princip normalizace:

Znamená návrat k normálu. Normalizované dítě je takové, které je psychicky zdravé a může se přiměřeně svým schopnostem harmonicky rozvíjet. S tímto se pojí i sociální chování, dobrovolná disciplina a vůle.

Princip ticha a klidu:

Děti se učí "prožívat" ticho, které jim následně přináší stav větší radosti. V tichu se učí spojit se se svou vnitřní pravdou. Během cvičení ticha se zklidňuje nejen tělo, ale i duše. Tak může dítě nalézt rovnováhu nejen ve vnějším, ale i vnitřním světě.

3. 2 Metodika práce ve výchovném systému Marie Montessori

Metodika je rozdělena do základních oborů, kdy každý obor obsahuje sto základních demonstračních cvičení s daným logickým průběhem. Prováděna jsou podle určitých zásad. Materiál používaný k cvičení vychází z materiálů užívaných při práci ze zaostalými dětmi a z materiálů sloužících v experimentální psychologii. Jsou zaměřeny hlavně na smyslovou a pohybovou výchovu. (Zelinková, 1997, str. 47)

Dítěti je předveden materiál nebo pomůcka, která je vždy dítěti přístupná a umístěná na stále stejném místě. Cílem cvičení je konkrétní splnění daného úkolu, který rozvíjí funkce a psychické procesy dítěte, které se tím zdokonaluje a může se zabývat náročnější činností.Způsob jakým učitelka dítěti konkrétní činnost nabízí, závisí na individualitě každého jedince. Na jeho schopnostech, dovednostech a zájmech. Postupuje se vždy od jednoduchého k složitému, demonstraci doprovází jednoduchý slovní komentář. Některé pomůcky obsahují pomocné body, kterými si dítě poté, co se činností zabývá samo, ověří správnost svého jednání.

Při těchto demonstračních cvičeních je přirozeně rozvíjena slovní zásoba dítěte.

3. 2. 1 Cvičení praktického života

Jde o cvičení sebeobsluhy při stravování, oblékaní, udržování čistoty a cvičení se zaměřením na péči o prostředí, kdy se děti učí provádět snadné úklidové práce, pečují o květiny. Podle Marie Montessori tyto činnosti dokážou provádět už ve věku tří let. Při nácviku těchto dovedností je nutností nechat

dítě pracovat bez upozorňování na eventuální chybné provedení, neokřikovat ho pokud se nějaký předmět rozbije.

Cílem těchto cvičení je, aby dítě zvládlo koordinaci pohybů, dokázalo se koncentrovat, bylo samostatné a zvládalo sebeovládání.

Při cvičení se dítě učí nápodobou a jeho jednání probíhá ve třech úrovních. Prvním krokem je opakované provádění s určitou pomůckou například přelévá vodu z jednoho kelímku do druhého. Druhým krokem je, že dítě provádí činnost prakticky, například si dokáže samo nalít nápoj.Posledním krokem je, že při pomáhá ve zvládnutých činnostech ostatním dětem.

3. 2. 2 Smyslový materiál

Tento materiál byl vyvinut pro vývoj psychiky dítěte předškolního věku. Ta je ovlivněna zkušenostmi získaném smyslovým vnímáním, vlastním pohybem a manipulací s předměty.

O významu smyslového vnímání psal už J. A. Komenský, J. J. Rousseau aj. J. Pestalozzi.

Je to období, kdy dítě prochází cestou od „uchopení k pochopení“, neboť nabyté zkušenosti se ukládajíjeho paměti a další smyslové vjemy jsou k nim přiřazeny. Podle Piageta, který svými výzkumy potvrdil teorii Marie Montessori je senzomotorika prvním stupněm inteligence, kdy dochází k identifikaci objektu. (Šebestová, Švarcová, 1996, s. 28)

Autorem smyslového materiálu byl E. Séguin, Francouz, který byl zakladatelem systému pečujícího o postižené děti a byl pak i učitelem těchto dětí. Materiál byl Marií Montessori zdokonalen. A byl rozdělen podle fyzikálních vlastností, tedy podle barvy, rozměru, tvaru, váhy, teploty, zvuku apod.

Didaktickým principem pro tyto pomůcky je izolace jedné vlastnosti, např. jasně zelená, dále je stejná kvalita odstupňována, např. pět odstínů zelené. Tento viditelný rozdíl se zmenšuje při procvičování a úkol se tak stává náročnějším. Dítě si tím rozšiřuje vnímavost, podporuje se tím schopnost diferenciace vnímání.

Tyto pomůcky jsou členěny podle toho, zda jde o materiál k chápání kontrastů, identity a odstupňování, nebo jde o skupinu materiálu, který podporuje zrakové a sluchové vnímání nebo se jedná o smyslový materiál pro podporu hmatu, chuti a čichu.

3. 2. 3 Metodika řeči

Jazykovým vzorem pro dítě je dospělým, který musí umět dítěti naslouchat, vést s ním aktivní rozhovor a vypráví mu mu nebo čte krátké příběhy. Podle Marie Montessori uznávala jen příběhy z reálného života. Pohádky pro děti v předškolním věku naprosto vylučovala, z důvodu obsahu, který byl často velmi krutý. Velký význam přikládala veršům, hádankám, hraní divadla.

Podle této metodiky se dbá, aby dítě dokázalo pojmenovat všechny předměty a jednotlivé postupy při cvičeních praktického života, jejich vlastnosti a použití. Tím je veškerá činnost a vlastnosti převedena do slov a nabávají tak na významu. Dítě se učií uspořádat pojmy podle významu. Podle Marie Montessori je naše jednání jedním z nejdůležitějších složek mezi jazykovou nabídkou a schopnosti poslouchat.

3. 2. 4 Metodika matematiky

Schopnost používat matematické zákony provází člověka celým životem. Marie Montessori ve svém díle zdůrazňuje tuto schopnost, kterou je potřeba u dítěte začít včas podporovat. Podle ní problémy v matematice způsobuje systém, jakým se dítě matematiku učí , jak je mu vysvětlovaná..

V připravené prostředí by mělo mít dítě možnost pracovat s takovým materiálem, který mu usnadní pochopení matematiky. Zvlášť smyslový materiál vede dítě k materializované abstrakci a je klíčem ke zkoumání prostředí. Zprostředkovává vlastnosti odděleně a klasifikace a analýza vlastností vede k rozvoji matematických schopností.

Podle Marie Montessori nemá dítě v předškolním věku možnost rozvoje matematických schopností. Ve čtyřech letech se dítě poprvé seznamuje s počítáním, před tím pracovalo v s různými pomůckami a provádělo cvičení, kterým se na počítání připravilo.

Z oblasti cvičení praktického života získalo schopnost koordinovaných pohybů, poznání množství a kvality, smysl pro řád a jasnost, smysl pro posloupnost a pro logický proběh činností.

Smyslový materiál dítě zdokonalil v jemné motorice a koordinaci pohybů, srovnávání, přiřazení, posouzení a seznámil dítě se základními geometrickými tvary.

Řečové materiály naučil dítě pojmenovávat, používat symboly. Tímto způsobem se tedy dítě připravilo na matematiku. Matematický materiál je podle této metodiky rozdělen takovým způsobem, že se postupuje od materiálu seznamujícího s kvantitou a teprve pak se symboly. (Šebestová, Švarcová, 1996, s. 47)

3 .2. 5 Metodika kosmické výchovy

Jde o výchovu, která se prolíná celým systém Marie Montessori. Poskytuje dítěti obraz o přírodě živé, neživé a o člověku, vzájemných souvislostech všech věcí v kosmu .

Děti v předškolním věku získávají vědomosti a poznatky v této oblasti prostřednictvím praktických pokusů, např. sledováním změn skupenství vody, nedostatek nebo nadbytek vody při zalévání rostlin, zkoušejí co jde rozbít, zmačkat , roztrhat. Učí se rozeznávat rostliny i živočichy, starají se o drobná zvířata, která mohou být umístěna ve třídě. Používají montessoriovský materiál představující světadíly, globusy, mapy apod.

Součástí této výchovy je i tzv. výchova k míru, které tato pedagožka připisovala velký význam.

4 Alternativní školské systémy

„Alternativní vzdělávání je obecný termín, označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem, nebo jinými tradičními institucemi.“ (Průcha, 2001, s. 17)

Z hlediska pedagogického a didaktického aspektu, se tedy alternativní školy částečně nebo úplně odlišují svými cíli, organizací, metodami a formami učení. Kritériem pro toto vymezení alternativních škol je tedy pedagogická specifičnost dané vzdělávací instituce, která není náhodná. Je vždy vytvořena s cílem konkrétních vzdělávacích funkcí a liší se od běžných škol.

Alternativní školy současnosti představují školy, představují školy, které vznikaly pod vlivem reformní pedagogiky a jsou ovlivněny teoriemi pedagogických myslitelů, P. Petersena, C. Freineta, R. Steinera, H. Parkhurstové a M. Montessori. (Rýdl, 1994, s. 55)

4.1 Historie alternativních škol v českých zemích

K rozvoji reformní pedagogiky v české republice došlo nejvíce v období mezi první a druhou světovou válkou dvacátého století. Byla to doba, kdy tehdejší Československo bylo jednou ze zemí, kde se nejvíce rozvíjelo alternativní školství. Příčinou byla vysoká úroveň reformní pedagogiky. Nejvýznačnější představitel pedagog a psycholog Václav Příhoda studiem poznatků v jiných zemích pak aplikoval nové trendy a poznatky v našem školství. Dalším atributem byla podpora alternativních škol v tomto období ze strany výzkumu. Byly to práce V. Příhody, S. Vrány, J. Uhera, C. Stejskala, O. Chlupa. V roce 1921 byla založena alternativní vysoká škola pro učitele s názvem Škola vysokých studií pedagogických.

Po roce 1948 byla reformní pedagogika a činnost alternativních škol kritizována a z ideologických příčin, odmítána.

4. 2 Vlastnosti alternativních škol

Pedocentrické zaměření

Výchovný cíl je zaměřen na dítě, jako na osobnost, která se sama rozvíjí a škola vychovává v souladu s individualitou dítěte.

Funkce aktivní

Hlavním cílem je rozvoj aktivity žáka, která se rozvíjí uplatňováním daných vyučovacích norem. Je to projektové vyučování, skupinové a individuální práce atd.

Komplexnost výchovy

Alternativní škola usiluje o rozvoj jednotlivce ve všech oblastech. Jde tedy o složku výchovy intelektuální, emoční a sociální.

Alternativní škola jako společenství

Postup výchovy a vzdělávání jsou utvářeny učiteli, žáky i jejich rodiči, tedy společenstvím.

Funkce dle principu „par la vie – pour la vie“

Jde o učení „z života pro život“. Cílem školního vzdělávání je rozšíření edukačního prostředí nad rámec školní třídy.(Průcha, 2001, s. 30 – 32)

Jde tedy o systém, kdy rozvrh a organizace vyučovacího procesu vychází z potřeb a zájmu dětí. Klade se důraz na vnitřní motivaci, na spolupráci ve skupinách. Na rozdíl od tradičního školství, kde je prioritou vnější motivace, selektivní soutěživost. Vzdělávání není omezeno prostorem třídy, tak jak to je běžné u tradiční formy. Větší důraz je kladen na rozvoj tvořivosti a iniciativy. (Svodová, Jůva, 1996, s. 44 - 52)

4. 3 Funkce alternativních škol

Funkce kompenzační

Alternativní školy nahrazují nedostatky tradičního školství, které nedokáže uspokojit všechny požadavky vzdělávání jaké lidé požadují.

Funkce diverzifikační

Zajišťuje pluralitu vzdělávání. Na rozdíl od státního školského systému, který vzhledem poskytování vzdělávání velkým skupinám, projevující se uniformitou obsahu a vzdělávání.

Funkce inovační

V alternativních školách je prostor k realizaci experimentů a inovací vzdělávání. V oblasti vzdělávání to znamená zavádění nestandardních metod a vyučovací předměty výuku, netradiční způsoby komunikace ve vzdělávacím procesu, zavádění elektronických médií aj.

Záleží na typu školy, nebo na pedagogické koncepci. Objevuje se názor, že tyto inovace mohou být přenášeny i do tradičních škola dojde tak k pokroku celého systému vzdělávání. (Průcha, 2001, s. 33)

Jsou zdrojem pokroku ve státním školství a jsou někdy označovány za modely budoucí vzdělávací praxe. Ovšem tato role alternativního vzdělávání je napadán s odůvodněním, že k tomuto pozitivnímu ovlivňování tradičních škol tedy muselo docházet již dříve, zejména v první polovině 20. Století. V současném školském systému nejsou však tyto změny zřejmé.

Klasický evropský model vzdělávání je otevřený, stabilní a tradiční. V tom je jeho síla. Je konstatováno, že v součastnosti alternativní školy sdílejí požadavky, teoreticky uznávané v tradičním školství.

S tímto souvisí skutečnost, že se v současném českém školství objevují inovativní školy, které se nedeklarují jako alternativní.

Od roku 1989 dochází k opětovnému rozvoji alternativního školského systému, inspirované historickými tradicemi naší země v této oblasti

4.4 Typy alternativních škol

4. 4. 1 Klasická reformní Waldorfská škola

Zakladatelem tohoto typu škol byl filosof a pedagog Rudolf Steiner (1861 – 1925)z Rakouska vytvořil antroposofickou koncepci, tedy filosoficko – pedagogickou soustavu výchovy člověka.. Poprvé byla využita ve škole, která byla zřízena v obci Waldorf v roce 1919. Tento typ škol byl pak otvírán v Evropě, Kanadě, v USA i Austrálii.

Charakteristika pedagogické a didaktické koncepce

Jde o nestátní alternativní školu se soukromým zřizovatelem. U nás má tato škola postavení experimentální školy, kterou stát uznává. Je školou dvanáctiletou a součástí tohoto systému jsou i mateřské školy.

Učitelé plánují výuku společně s žáky i rodiči. Uplatňuje se zde harmonická spolupráce a sociální partnerství v duchu křesťanské morálky. Žáci jsou hodnoceni slovně.

Za vedení školy odpovídá učitelský sbor se spolupráci s rodiči, učiteli a přáteli waldorfského hnutí v místě školy. Rodiče hradí školné, část rozpočtu je pokryta ze státních a jiných zdrojů.

V naší zemi je nejrozšířenějším typem alternativního vzdělávání.

4. 4. 2 Klasická reformní Montessoriovská škola

Tato alternativní škola je pojmenována podle Marie Montessori, italské lékařky, pedagožky, která také organizovala boje za práva dětí a žen. (1879 – 1952). Osobnost patřící k těm nejvýraznějším osobnostem v reformně – pedagogickém hnutí. Koncepce a charakteristika této alternativní školy je popsána v úvodu této práce.

Montessoriovská pedagogika v alternativních školách je v současnosti nejvíce zastoupena v Německu a Nizozemsku a to jak ve státním, tak i soukromém sektoru školství. Jedná se o mateřské a základní školy, které jsou rozšířeny i v České republice.

4. 4. 3 Klasická reformní Freinetovská škola

Jméno jí dal Celestin Freinet,(1896 -1966), francouzský učitel, teoretik tzv.pracovních škol. Jeho koncepce je založena na principu vybavenosti třídy pracovními koutky, kde se děti ve skupinách nebo jednotlivě věnují přírodním vědám, technice, domácím pracím, umělecké tvorbě a jazykové komunikaci. K dalším důležitým prvkům školní práce patří individuální týdenní plán žáka, ustanovený na počátku týdne po domluvě s učitelem, pro jazykovou výuku to jsou akustické učební programy, využívá se školní tiskárna k rozvoji manuálních a intelektových schopností žáka. Základní učivo se člení v kartotéce pomocí karet, testů a informací o úkolech, včetně jejich řešení.

Freinet pracoval ve vzdělávacím procesu s velkým množstvím didaktických pracovních technik. (Průcha, 2001, s. 42 – 43). Tyto školy jsou nejvíce rozšířily v Nizozemsku, Belgii, Francii. V naší zemí se tato škola neobjevila.

4. 4. 4 Jenská škola

Zakladatelem je pedagog Peter Petersen (1884 – 1952). Jeho koncepce je označována za syntézu vývojových linií mezinárodního reformně – pedagogického hnutí.

Tato reformní škola je známá pod označením jenský plán, který charakterizuje rytmický pracovní týden skupiny, při kterém se střídají rozhovor, hra, práce a slavnost, tedy pedagogické situace. Žáci tvoří učební skupiny, jsou vytvořeny skupiny podle věkových skupin. Například děti ve věku 6 až 9 let, které se podílejí na vytvoření Školního obytného pokoje. Hodnocení dětí neprobíhá formou vysvědčení.

Nejvíce jsou jenské školy zakládány v Nizozemsku a v Německu. V České republice organizuje Kruh přátel jenských škol šíření myšlenek jenského plánu. V současnosti u nás je jedna základní škola a několik mateřských škol. (Průcha. 2001, s. 44 – 45)

4. 4. 5 Daltonská škola

Tato alternativní škola vznikla na základě iniciativy Helen Parkhurstové (1887 – 1973), americké učitelky, která vedla experimentální školu v Daltonu v USA. Byla spolupracovnicí Marie Montessori, která jí inspirovala k založení vlastní školy. Její systém vzdělávání je tvořen na základě principu svobody žáka a jeho vlastní zodpovědnosti, konkrétně pak má každý žák vytvořený svůj plán práce na jeden měsíc a to pro každý předmět. Jsou nastavené kriteria výsledků, kterých musí docílit. Jednotlivec volí individuální tempo a je zodpovědný za dosažené výsledky. Je kladen důraz na spolupráci a sociální a demokratické vědomí dětí. V rámci třídy probíhá vyvážené střídání výuku skupinové a individuální. (Grecmanová, Holoušová, 2003, s. 47 - 56)

Tento typ škol je nejvíce rozšířen v USA, Anglii a v Nizozemsku. V naší republice působí Asociace českých daltonských škol v Brně, kde s touto koncepcí pracuje jedna základní škola.

4. 4. 6 Církevní a alternativní moderní školy

K dalším typům alternativních škol řadíme církevní školy. Kdy zřizovatelem je církev a rozdíly jsou především v oblasti kurikula a ideologických principů výchovné činnosti. Jedná se o křesťanskou etiku a kulturní tradice. Jsou zaměřeny na přípravu profesí, které nejsou zahrnuty ve výuce tradičních škol. Církevní školy jsou zařazeny do sítě škol.

Dále jsou to moderní alternativní školy, jejichž koncepce není odvozena od reformní pedagogiky a jejím zřizovatelem není církev. Jedná se většinou o školy soukromé. Tyto moderní alternativních školy vznikají z popudu rodičů a pedagogů. Důvodem jsou snahy odlišit se od tradičního vzdělávaní. (Průcha, 2001, 45)

5 Mateřská škola a pedagogický odkaz Marie Montessori

„V současném pojetí mateřské školy se nacházíme v etapě přijetí a naplňování moderního pojetí pedocentrické orientace.“ (Koťátková, 2008, s. 86)

Současný směr vývoje mateřský škol, který respektuje dítě a jeho individuální dispozici, má základ v humanistických teoriích pedagogiky a psychologie, konkrétně jde o pojetí výchovy zaměřené na dítě. Z politických důvodů nemohla být tato výchova uplatňována až do roku 1989.

V návaznosti politických změn, se vytvářejí kvalitnější a nové podmínky pro rozvoj pedagogické teorie vytvořené na základě demokracie a pluralismu. Teoretici se vracejí k husitskému odkazu, ke Komenskému, k Lindnerovi, Masarykovi a dochází k obnově spolupráce se západními pedagogy. Prohlubuje se zájem o alternativní vzdělávání. Školství prochází základní proměnou, vzniká síť škol soukromých a církevních. Dochází k liberalizaci cílů, obsahu, forem i metod vzdělávání a výchovy. Modelová kurikula a standarty zajišťují jejich integraci.

V roce 2001 byl schválen Národní program vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha. Ta představuje systémový projekt spojující východiska, záměry a rozvojové programy české vzdělávací soustavy.

Na Bílou knihu navazují pak další kurikulární dokumenty. Jsou to rámcově vzdělávací programy, které vymezují obsah a pojetí edukace pro předškolní vzdělávání. (Jůva, 2007, s. 80 – 82)

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“ (RVP PV, s. 6)

Vzdělávání probíhá ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Tento program vymezuje východiska pro tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich realizace. A vytváří podmínky, aby si škola, respektive pedagogický sbor, nebo jednotliví pedagogové mohli vytvářet svůj vlastní školní vzdělávací program a realizovat ho.

Kolektivní cíle mateřské školy, které byly platné v době před rokem 1989 se v současném pojetí změnily na cíle respektující dítě a jeho potřeby v oblasti socializační, vzdělávací a citové.

Byly to změny, které formovaly mateřskou školu do její dnešní podoby. Byla založena Asociace pro předškolní výchovu a Společnost pro předškolní vzdělávání, všechna místa ředitelek byla obsazena na základě nových konkurzů, došlo ke změnám organizace v mateřské škole ve prospěch dětí a jejich počet se snížil na 25. A otevřela se možnost integrace dětí se zdravotním postižením do běžných typů mateřských škol. Otevřely se možnosti vzdělávání učitelek mateřských škol na vysokoškolské úrovni a tuto profesi můžou vykonávat od této doby i muži.

Došlo k uvolnění systému jednotné školy pro jiné alternativní směry a programy.

5.1 Charakteristika současné mateřské školy

„Předškolní vzdělávání zabezpečuje uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvoj jeho osobnosti. Podporuje zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dětí a vytváří tak předpoklady pro jejich pozdější vzdělávání.“ (Šmelová, 2004, s. 104)

Předškolní vzdělávání je nezbytnou součástí života jedince a má podíl na jeho dalším rozvoji. Cílem je, aby dítě s ohledem na své individuální zvláštnosti zvládalo běžný život v rodině i ve škole. A bylo tak připraveno na další vzdělávání.

Mateřská škola vychází z potřeb dětí, individuálně s nimi pracuje, vytváří dětem podnětnou a pestrou nabídku. Je přístupná veřejnosti a vytváří klid a pohodu. Učitelky přistupují ve své výchovně vzdělávací činnosti k dětem nedirektivním způsobem, stejně tak i k rodičům a spolupracovníkům. To je projev základní charakteristiky osobnostně a sociálně orientovaného soužití a výchovy. (Koťátková, 2008, s. 90).

5. 2 Charakteristika současné Montessori mateřské školy

Tyto školy mají základ v mezinárodně vytvořených osnovách. Mateřská škola, která má zájem pracovat s tímto programem, musí obdržet oprávnění od Společnosti Montessori o. s. Ta spolupracuje s Mezinárodním Montessori sdružením. Musí být vypracován program, který odpovídá osnovám této pedagogiky, musí se připravit prostředí s originálními materiály. Pedagogové, kteří v těchto školách budou pracovat, jsou povinni absolovovat akreditovaný Diplomový kurz. Mateřské školy tohoto typu mají ve většině případů pak návaznost na základní školu, vycházející z principů této pedagogiky.

Po více než sto letech, které uplynuly od otevření prvních předškolních zařízení založených na pedagogických principech Marie Montessori zařízení je zcela evidentní, že odkaz této italské lékařky a pedagožky se šíří dál. Projevem je jednak pojetí pedocentrické orientace současné běžné mateřské školy a skutečnost, že tyto alternativní Montessoriovské školy jsou stále nově zakládány.

6 Pedagogika Montessori v praxi

6. 1 Cíl výzkumného šetření

V souvislosti s předmětem práce a uvedenou metodou výzkumu je jeho cílem ověření zjistit, na základě jakých skutečností si vybrali rodiče mateřskou školu s montessori pedagogickou koncepcí výchovy předškolního věku. A na jaké úrovni se nachází spolupráce, komunikace a celková spokojenost rodičů dětí v této alternativní mateřské škole.

6. 2 Metody výzkumného šetření a komparace zjištěných skutečností

Výzkum uvedených segmentů bude proveden komparací názorů laické veřejnosti a to na běžnou současnou mateřskou školu a mateřskou školu s montessori programem. Výzkum jednotlivých segmentů z hlediska pohledu laické veřejnosti bude proveden dotazováním náhodně vybrané skupiny respondentů a to formou psaného dotazníku a následnou komparací zjištěných skutečností v tabulkách pomocí grafického znázornění.Informace získané při výzkumu budou označovány podle uvedených hledisek 1 až 4 s doplněním o označení segmentu „A“ až „D“.

6. 3 Část praktická „Dotazník“

Vlastní provedení výzkumu a komparace zjištěných skutečností. Respondenti jsou rodiče, jejichž dítě už navštěvovalo běžnou mateřskou školu a v současnosti navštěvuje mateřskou školu s montessori vzdělávacím programem.

6. 3. 1 Charakteristika respondentů

Položka č. 1

Pohlaví	četnost	%
Muž	1	6
Žena	16	94
Celkem	17	100

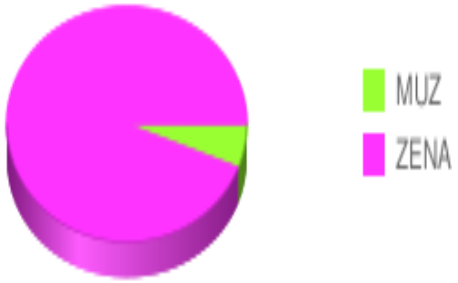

Skupinu dotazovaných respondentů tvořilo 94% žen a pouhých 6% mužů.

Položka č. 2

Věk respondentů	četnost	%
do 30 let	1	6
od 30 do 40 let	12	70
od 40 do 50 let	4	24
nad 50 let	0	0

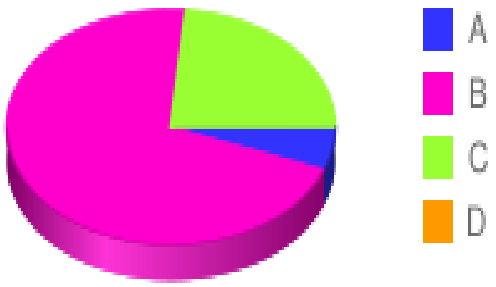

Skupinu ve věku do 30 let tvořilo 6% tázaných, skupinu od 30 do 40 let tvořilo 7O% a skupinu od 40 do 5O let tvořilo 24%. Ve věku nad 50 let nikdo neodpovídal.

Položka č. 3

Navštěvovalo Vaše dítě již běžnou mateřskou školu ?	četnost	%
Ano	17	100
Ne	0	0
Celkem	17	100

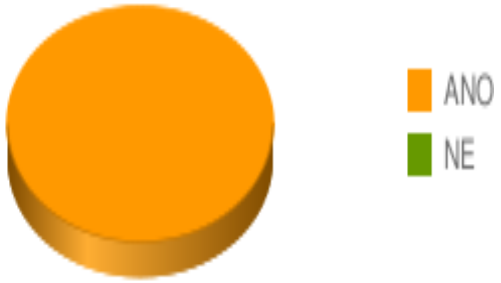

Děti všech dotazovaných už navštěvovalo běžnou mateřskou školu.

Položka č. 4

Máte vzdělání pedagogického směru?	četnost	%
Ano	4	24
Ne	13	76
Celkem	17	100

Na otázku, zda má, respondent pedagogické vzdělání kladně odpovědělo 24% všech dotazovaných.

Položka č. 5

Nejvyšší dosažené vzdělání?	četnost	%
základní	0	0
střední odborné	2	12
vyšší odborné	10	59
úplné střední odborné	3	17
vysokoškolské	2	12
Celkem	17	100

Střední odborné vzdělání mělo 12%, úplné střední odborné vzdělání mělo 59%, vyšší odborné vzdělání 17% a vysokoškolské vzdělání mělo 2% datazovaných.

6. 3. 2 Analýza položek dotazníku

Položka č.1

Proč jste vybrali pro Vaše dítě právě tento typ mateřské školy?

	četnost	%
základní dostupnost	1	6
přístup pedagogů	12	70
nabízené služby	2	12
kvalita a vybavení	1	6
jiný důvod	1	6
Celkem	17	100

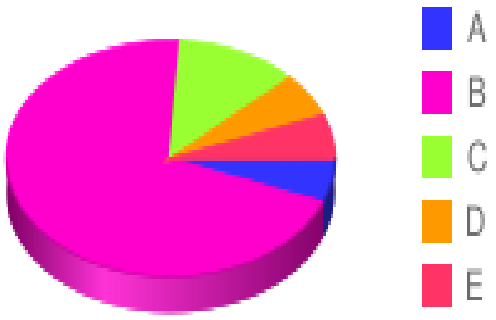

Montessori mateřskou školu si vybralo z hlediska dostupnosti 6% rodičů, 70% z nich pak pro přístup pedagogů, 6% se tak rozhodlo podle kvality a vybavení mateřské školy,. Pro 12 % rodičů byly prioritou nabízené služby. A 6% uvedlo, že měli jiný důvod, než bylo uvedeno. Jejich kriteriem pro rozhodnutí byl prezentovaný program výchovy a vzdělávání, který je rozdílný od běžných mateřských škol.

Položka č. 2

Odkud jste se dozvěděli o pedagogice Montessori ?

Odkud jste se dozvěděli o pedagogice Montessori?	četnost	%
v naší mateřské škole	12	70
z knih	1	6
z internetu, z tisku	2	12
od známých	2	12
jiný zdroj	0	0
Celkem	17	100

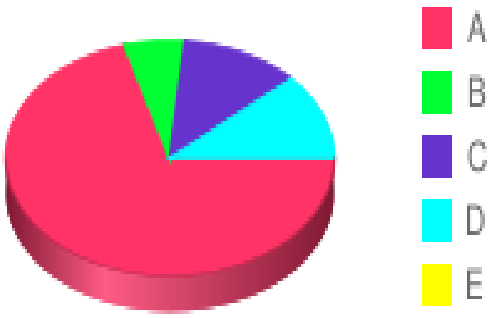

Informace o pedagogice Marie Montessori získalo 70% dotazovaných v dané mateřské škole. Pro odpověď, že zdrojem byl inetrnet a tisk se rozhodlo 12%, a další stejně velká skupina uvedla, že je informovali známí. Nejmenší skupinu tvořilo 6% respondentů, kteří uvedli jako pramen informací knihy.

Položka č. 3

Je podle Vás Vaše dítě v Montessori mateřské škole spokojené?

Je podle Vás Vaše dítě v Montessori mateřské školce spokojené?	četnost	%
A) ano	17	100
B) ne	0	0
C) nevím	0	0
Celkem	17	100

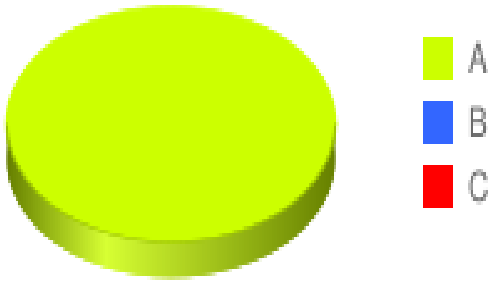

Celých 100% tázaných shodně uvádí, že jejich dítě je v mateřské škole spokojené.

Položka č. 4

Dali byste i Vaše další dítě opět do Montessori mateřské školy?

Dali byste i Vaše další dítě opět do Montessori mateřské školy?	četnost	%
určitě ano	15	88
určitě ne	0	0
nevím	2	12
Celkem	17	100

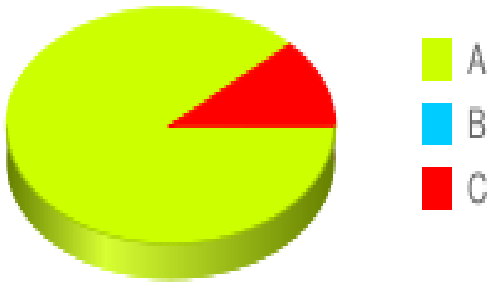

Na otázku, zda by tázaný dal opět své dítě do Montessori MŠ uvádí 88%, že určitě ano. Naopak 12% procent uvedlo, že neví.

Položka č. 5

Vychováváte i doma děti podle zásad pedagogiky Montessori?

Vychováváte i doma děti podle zásad pedagogiky Montessori?	četnost	%
ano	3	18
částečně	13	76
ne, stačí , když je takto vedeno jen v MŠ	1	6
Celkem	17	100

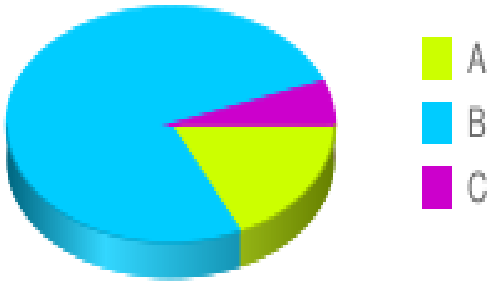

Podle zásad pedagogiky Marie Montessori vychovává své dítě doma 18% rodičů, 76% z nich jen částečně a 6% vůbec takto dítě nevede.

Položka č. 6

Půjde Vaše dítě do I. třídy s Montessori vzdělávacím programem?

Půjde Vaše dítě do I. třídy Montessori vzdělávacím programem?	četnost	%
určitě ano	11	64
rozhodně ne	1	6
nevím	5	30
Celkem	17	100

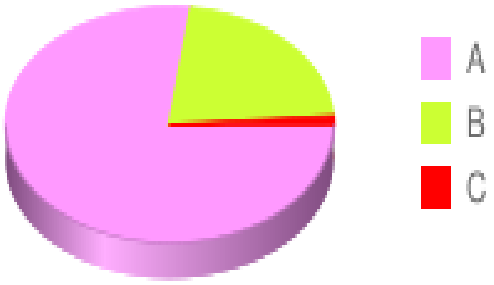

Do první třídy půjdou děti od 64% respondentů, od 6% děti rozhodně nepůjdou a 5% z nich ještě neví.

Položka č. 7

Hovoříte se svým dítětem o dění v mateřské škole?

Hovoříte se svým dítětem o dění v mateřské škole?	četnost	%
pravidelně	16	94
občas	1	6
vůbec	0	0
Celkem	17	100

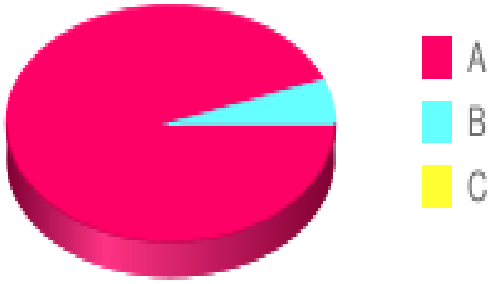

Pravidelně doma se svým dítětem o dění v MŠ hovoří převážná většina, 94% z nich, jen 6% rodičů tak činí jen občas.

Položka č. 8

Domníváte se, že jste dostatečně informováni o programu činností Vašich dětí v mateřské škole?

Domníváte se, že jste dostatečně informováni o programu činností Vašich dětí v mateřské škole?	četnost	%
dostatečně	16	94
nedostatečně	1	6
nevím	0	0
Celkem	17	100

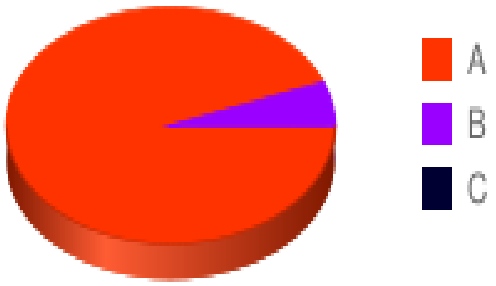

O programu v mateřské škole je dostatečně informováno 94% tázaných. Jen 6% si myslí, že informovanost je nedostatečná.

Položka č. 9

Je denní program pro děti dostatečně bohatý?

Je denní program pro děti dostatečně bohatý?	četnost	%
ano	15	88
ne	0	0
nevím	2	12
Celkem	17	100

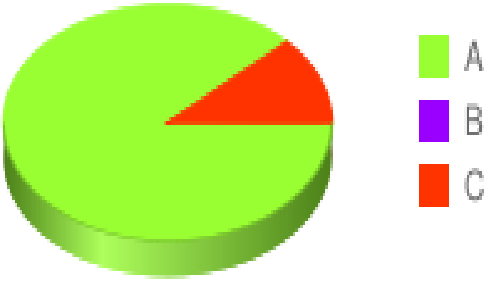

Podle 88% rodičů je denní program pro děti dostatečně bohatý a 12% odpovědělo, že neví.

Položka č. 10

Jaké je podle Vás vybavení mateřské školy?

Jaké je podle Vás vybavení mateřské školy?	Počet respondentů	Procent respondentů
kvalitní a dostatečné	10	59%
kvalitní, ale nedostatečné	7	41%
nevyhovující	0	0%
Celkem	17	100%

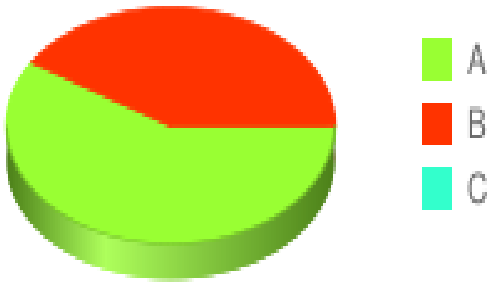

Kvalitní a dostatečné vybavení mateřské školy uvádí ve svých odpovědích 59% tázaných, pro 41% z nich je kvalita dostatečná, ale vybavení je nedostatečné.

Položka č. 11

Jaký je podle Vás převažující vztah Vašeho dítěte a učitelek v mateřské škole?

Jaký je podle Vás převažující vztah Vašeho dítěte a učitelek v mateřské škole?	četnost	%
vstřícný	7	41
kamarádský	10	59
odměřený	0	0
přísný	0	0
Celkem	17	100

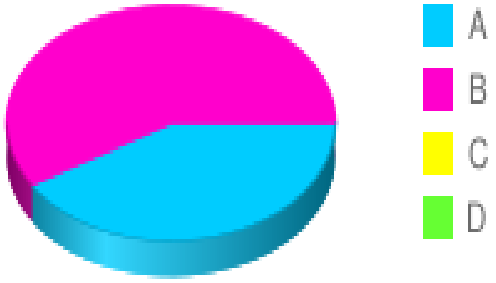

Vztah učitele k jejich dítěti v MŠ je podle skupiny 59% dotázaných kamarádský a podle 41% je vstřícný.

Položka č. 12

Myslíte si, že jsou v mateřské škole respektovány individuální potřeby Vašeho dítěte?

Myslíte si, že jsou v mateřské škole respektovány individuální potřeby Vašeho dítěte?	Počet respondentů	Procent respondentů
ano	15	88
ne	0	0
nevím	2	12
Celkem	17	100

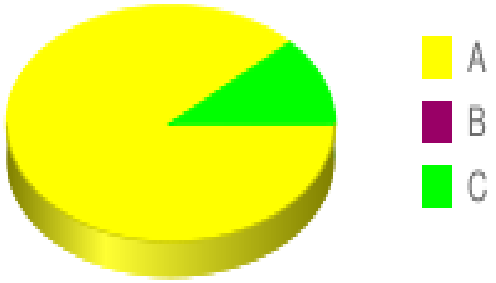

To, že jsou v mateřské škole respektovány individuální potřeby dítěte, si myslí 88% tázaných a 12% uvádí, že neví.

Položka č. 13

Získává podle Vás Vaše dítě v mateřské škole dostatečné množství poznatků a dovedností?

Získává podle Vás Vaše dítě v mateřské škole dostatečné množství poznatků a dovedností?	četnost	%
žádné	0	0%
dostatečné	10	59%
maximální	6	35%
příliš mnoho, je přetěžováno	1	6%
Celkem	17	100%

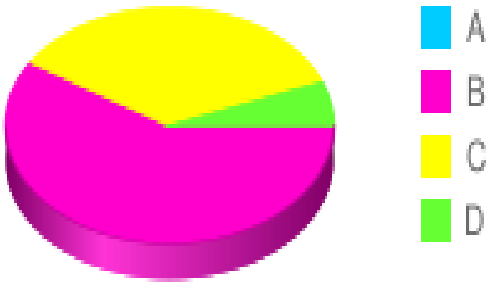

Dostatečné množství poznatků a dovedností v mateřské škole získávají děti od 59% dotázaných, dalších 35% si myslí, že se jedná o množství maximální a 6% uvádí, že je dítě přetěžováno.

Položka č. 14

Myslíte si, že bude Vaše dítě dostatečně připraveno na základní školu?

Myslíte si, že bude Vaše dítě dostatečně připraveno na základní školu?	Počet respondentů	Procent respondentů
ano	17	100%
ne	0	0%
nevím	0	0%
Celkem	17	100%

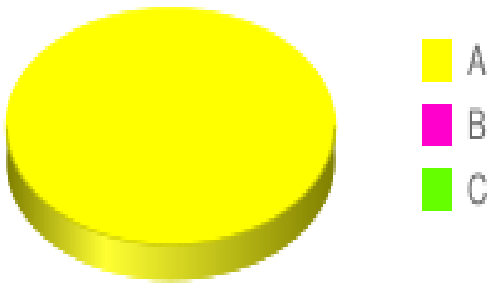

Děti všech 100% dotazovaných budou podle odpovědí dostatečně připraveny na základní školu.

6.3.3. Shrnutí

Prováděné výzkumné šetření proběhlo za ideálních podmínek. Mateřská škola, její pedagogické pracovnice při výzkumu spolupracovaly. Rodiče s ochotou vyplnili dotazníky, které byly zpracovány v praktické části bakalářské práce.

Závěr

Práce se snažila zmapovat, vyhodnotit a zpracovat pedagogiku Marie Montessori a dojít ke skutečnosti, zda je její odkaz v současné době stále aktuální.

Komparací principů této pedocentricky orientované pedaogogiky a současných principů školství, včetně alternativních systémů vzdělávání je doloženo, že vliv Marie Montessori přetrvává.

Dalším aspektem je, že jsou otvírány stále další mateřské a základní školy s Montessori vzdělávacím programem.

Cílem výzkumu této práce bylo zjistit, na základě jakých skutečností si rodiče vybrali mateřskou školu s Montessori pedagogickou koncepcí výchovy předškolního věku. Na jaké úrovni se nachází komunikace, spolupráce a celková spokojenost rodičů dětí v dané alternativní mateřské škole.

Výsledky ukazují, že pro rodiče není prioritou dostupnost mateřské školy. Podstatné je pro ně to, jaká je mateřská škola, kterou jejich dítě navštěvuje. K nejdůležitějším aspektům při rozhodování o umístění svého dítěte do zařízení předškolního vzdělávání je vzdělávací program, přístup pedagogů, vybavenost mateřské školy a nabízené služby. Z toho vyplývá, že vztahy mezi rodiči a mateřskou školou nejsou jen formální záležitostí. Důležitým cílem v současných mateřských školách je také vzájemná komunikace. Otevřeně by se měly řešit problémy a nedorozumění. Rodiče by měli být informování o programu, o problémech a měl by jim být daný prostor pro jejich vlastní iniciativu.

Z šetření je zřejmé, že komunikace je zde na velmi dobré úrovni, neboť většina rodičů uvádí, že jsou informováni dostatečně a mají tak přehled o dění v mateřské škole. Je jim umožněn přístup do tříd.

Předškolní výchova zde probíhá podle rodičů, tedy z pohledu laické veřejnosti, ideálně. Děti se cítí v mateřské škole spokojeně a bezpečně. Kvalita předškolního vzdělávání z hlediska podmínek organizace, materiálních podmínek oblasti vzdělávání je podle respondentů vyhovující.

Je zde zcela evidentní, že většina vzdělaných rodičů má zájem se dozvídat o možnostech, jak s dětmi žít, jak je vychovávat a konfrontovat názory jiných se svými. (Koťátková, 2008, s. 189).

Po více než sto letech, které uplynuly od otevření prvních předškolních zařízení založených na pedagogických principech Marie Montessori zařízení je více než zřejmé, že odkaz této italské lékařky a pedagožky se šíří dál.

Seznam pramenů a literatury

1. **Grecmanová H., Holoušová D.,** OBECNÁ PEDAGOGIKA II. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X

2. **Jůva, V.** Stručné dějiny pedagogiky. Brno: PAIDO, 2007. ISBN 978-7315-151-5

3. **Koťátková, S.** Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1

4. **Montessori, M.** Absorbující mysl. Praha: SPS, 2003. ISBN 80-86-189-02-3

5. **Montessori, M.** Tajuplné dětství. Praha: SPS, 1998. ISBN 80-86189-00-7

6. **Průcha, J.** Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-584-9

7. **Rámcový vzdělávací program.** Praha: Tauris, 2006. ISBN 80-87000-00-5

8. **Rýdl, K.** Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti. Brno: Marek Zeman, 1994. 8090003583.

9. **Svodová, J.; Jůva, V.** Alternativní školy: Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2

10. **Šebestová, V. Švarcová, J.** Maria Montessori – aktuálně. Praha: Vyšší pedagogická a střední pedagogická škola a gymnázium, 1996.

11. **Šmelová, E.** Mateřská škola Teorie a praxe I. Olomouc: Univezita Palackého. 2004. ISBN 80-244-0945-8

12. **Zelinková, O.** Pomoz mi, abych to dokázal. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-71-78-071-5

.

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Dotazník

Příloha č. 1

Dotazník pro rodiče v MŠ s Montessori vzdělávacím programem

Vážený pane, vážená paní,

studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci třetí ročník bakalářského studijního oboru „Učitelství pro mateřské školy“. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma „Odkaz Marie Montessori a současná mateřská škola“.

Dovoluji si Vás touto cestou požádat o anonymní vyplnění dotazníku. Získané informace budou sumarizovány a použity pro statistické vyhodnocení názoru současné veřejnosti.

Pokyny pro vyplnění dotazníku:

Vybranou odpověď označte prosím přeškrtnutím.

Děkuji za spolupráci Radomíra Ocelková

Identifikace respondenta

Pohlaví: Muž ☐ Žena ☐

Věk : Do 30let ☐ Od 30 do 40 let ☐

Od 40 do 50 let ☐ Více než 50 l ☐

Navštěvovalo Vaše dítě již běžnou MŠ ? Ano ☐ Ne ☐

Nejvyšší dosažené vzdělání?
- základní ☐
- střední odborné ☐
- úplné střední odborné ☐
- vyšší odborné ☐
- vysokoškolské ☐

Máte vzdělání pedagogického směru? Ano ☐

Ne ☐

1/ Proč jste vybrali pro Vaše dítě právě tento typ mateřské školy?

A/ dostupnost ☐

B/ přístup pedagogů ☐

C/ nabízené služby (bohatý program, jídlo,...) ☐

D/ kvalita a vybavení školky ☐

E/ jiný důvod (uveďte, prosím, jaký?) ☐

2/Odkud jste se dozvěděli o pedagogice Montessori ?

A/ v naší mateřské škole ☐

B/ z knih ☐

C/ z internetu, z tisku ☐

D/ od známých ☐

E/ jiný zdroj ☐

3/Je podle Vás Vaše dítě v Montessori MŠ spokojené?

A/ ano ☐

B/ ne ☐

C/ nevím, ale podle nás rodičů je tento pedagogický směr nejlepší pro naše dítě ☐

4/ Dali byste i Vaše další dítě opět do Montessori MŠ ?

A/ určitě ano ☐

B/ určitě ne ☐

C/ nevím ☐

5/ Vychováváte i doma děti podle zásad pedagogiky Montessori?

A/ ano ☐

B/ částečně ☐

C/ ne, stačí , když je takto vedeno jen MŠ ☐

6/ Půjde Vaše dítě do I. třídy s Montessori vzdělávacím programem?

A/ určitě ano ☐

B/ rozhodně ne ☐

C/ nevím ☐

7/ Hovoříte se svým dítětem o dění v MŠ?

A/ pravidelně ☐

B/ občas ☐

C/ vůbec ☐

8/ Domníváte se, že jste dostatečně informováni o programu činností Vašich dětí v MŠ?

A/ dostatečně ☐

B/ nedostatečně ☐

C/ nevím ☐

9/ Je denní program pro děti dostatečně bohatý?

A/ ano ☐

B/ ne ☐

C/ nevím ☐

10/ Jaké je podle Vás vybavení mateřské školy?

A/ kvalitní a dostatečné ☐

B/ kvalitní, ale nedostatečné ☐

C / nevyhovující ☐

11/ Jaký je podle Vás převažující vztah Vašeho dítěte a učitelek v MŠ?

A/ vstřícný ☐

B/ kamarádský ☐

C/ odměřený ☐

☐

D/ přísný

12/ Myslíte si, že jsou v MŠ respektovány individuální potřeby Vašeho dítěte?

A/ ano ☐

B/ ne ☐

C/ nevím ☐

13/ Získává podle Vás Vaše dítě v MŠ dostatečné množství poznatků a dovedností?

A/ žádné ☐

B/ dostatečné ☐

C/ maximální ☐

D/ příliš mnoho, je přetěžováno ☐

14/ Myslíte si, že bude Vaše dítě dostatečně připraveno na základní školu?

A/ ano ☐

C/ nevím ☐

B/ ne ☐

Anotace

Jméno a příjmení:	Radomíra Ocelková
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Jitka Petrová Ph. D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Odkaz Marie Montessori a současná mateřská škola
Název v angličtině:	Marie Montessori's legacy and contemporary nursery school
Anotace práce:	Práce popisuje život, hlavní myšlenky a principy pedagogiky Marie Montessori. Zabývá se vlivem jejího odkazu na současný výchovně vzdělávací systém předškolního vzdělávání. V souvislosti s předmětem práce bylo provedeno výzkumné šetření v MŠ Horka nad Moravou, jejíž pedagogická koncepce vychází z montessori pedagogiky.
Klíčová slova:	Marie Montessori, principy pedagogiky, metodika systému, komparace podmínek vzdělávání, výzkumné šetření, analýza
Anotace v angličtině:	Work describes the life, the main ideas and pedagogy principles of Maria Montessori pedagogy. It deals with the influence of the reference to the current educational system of preschool education. In connection with the subject of work was done the research in kindergarten Horka over Moravia, whose pedagogical approach is based on Montessori education.

Klíčová slova v angličtině:	Maria Montesorri, pedagogy principles, system methodology, comparison of the educational conditions, research investigation, analysis
Přílohy vázané v práci:	Dotazník pro rodiče v MŠ s Montessori vzdělávacím programem
Rozsah práce:	56 stran
Jazyk práce:	čeština